

Bonadsmålning i Unnaryd

Berättande naivkonst med forntida rötter

Katalog över samlingen i Unnaryds Bonadsmuseum

Innehåll

Stig på i stugan - Bonadsarkivet i Unnaryd	4
Nils Lindberg	6
Johannes Nilsson	8
Anders Eriksson	8
Sunnerbomålarna	10
Gustav Norberg, Sven Norberg	12
Carolina Norberg	13
Donation av familjerna Larsson och Wester	14
Bonadsmålare i modern tid	16
Bonadsforskning	18
Kontakt	20

På framsidan:

Johannes Nilssons praktverk

"De vise männen och jungfrurna",

1808, textil, 241 x 145 cm, UJH 3014

Till vänster:

Anders Eriksson

"Intåget i Jerusalem, bebådelsen för herdarna och barnet i krubban",

1831, textil, 140 x 130 cm, UJH 3031

Bonadsmåleri i Unnaryd

Med denna katalog vill vi som arbetar med Unnaryds Bonadsmuseum skapa en uppfattning om det sydsvenska bonadsmåleriet. Katalogen bygger på den information vi har och gör inga anspråk på att täcka allt om bonadsmåleri, utan vi välkomnar upplysningar och synpunkter som kan bidra till utveckling av kunskapsbasen. Vi riktar ett speciellt tack till prof. emeritus Niels Arvid Bringeus, hedersdoktor Stig Tornehed och fil. mag. Inger Andersson.

Sunnerbomålning, oroveniens oklar, "Barnet i rutan", datering oklar, papper, 125 x 50 cm, UJH 3095

Unnaryd - Jälluntofta - Hembygdsförening

3

Bonadsmåleri:

Kulturarv och berättarkonst

Bonadsmåleriet i sydvästra Sverige har sitt ursprung långt tillbaka i medeltidens målartraditioner. Enkla motiv med rena klara färger hälsar betraktaren välkommen till målarens värld. ”Jag hoppas att du ska tycka om min bonad för då kommer du nog att anlita mig igen”. Det fanns en ömsesidig relation mellan målarmästaren och hans kund.

Äggtempera på hemgjorda dukar.

”Naturfärger, hönsägg och vann” var tillgängliga råvaror på varje lantgård i skogsbygden. Bonadsmålarna var drivna hantverkare som tog vara på detta utbud. Utan skolor och akademiska meriter skissade de upp sina motiv direkt på timmerväggar eller på enkla dukar av lump och lin. Det var status, bland ortens hemmansägare, att inför jul och högtid ”bona om” sitt hus till glädje för barnen och för hela familjen. En sotig stuga förvandlades i ett magiskt trollslag till en färgsprakande festlokal när mamma och pappa spikade upp bonaderna.

Bonadsmåleriet var ett långt drivet dekorationshantverk

Kultur och välstånd började utvecklas under Frihetstiden från mitten av 1700-talet. Efter århundradens stormaktsplaner, krigföring och

Detalj av Johannes Nilssons "De tre vise männen", 1792, textil, 200 x 130 cm, UJH 3011

Stig på i stugan

I finaste högtidsdräkten hälsar herr och fru Unnaryd välkommen i ryggåsstugan. Det nationella kulturarvet vårdas ömt. Målade bonader berättar naivt om människors liv och levnad.

umbäranden fick äntligen bondfolket uppleva fred för nöd, elände och soldatutskrivningar. Nu kunde de stan-na hemma på gården, odla sin jord, samla kraft och återskapa välståndet i sin bygd. Från att tidigare endast få måla på kyrktak och herrgårdsväggar kunde målarna nu söka uppdragsgivare hos vanligt folk och hos traktens

Så här gick man klädd, så här kokade man sin mat, dukade sitt bord, så här festade, skålade, spelade, dansade och drömde man djupt i den svenska skogsbygden.

bönder. Hemkomna från krigstjänst kunde de tjäna till livets uppehälle och klara sig undan det fattigdoms gissel som annars drabbade avdankade soldater när de återvände och ingen längre behövde deras tjänster. Målarna var inte finkulturens konstnärer, utan de var själva enkla lantbrukare och hantverkare som målade

bonader på beställning och tog betalt för sitt arbete. Eftersom många av dem höll på med samma motiv i årtal kunde de driva skickligheten så långt att de med tiden utvecklades till sanna mästare i sin konst - naivism.

I dag då naivismen har hög internationell rankning även i den kräsna konstvärlden har bonadsmålarnas verk åter kommit till heders.

Enkla bildspråk, färgglada figurer, livslust och barnatro anpassas till årets högtidsstunder. ”Stiliga gubbar i bredbrättade hattar” glider in på prickiga hästar medan vackra flickor och vänliga änglar ingjuter sympati och trygghet i kompositionen”. Bonadskonsten berättar med humor och värme om vardagsliv och fest, om högtidskläder och vardagsmode, om husgeråd och djurhållning i gårdagens Sverige och ger dagens betraktare en uppfattning om den glada färgskala - rött, gult och blått - man gärna ville omge sig med på den tiden.

Det sydsvenska bonadsmåleriet slår an en mild och vänlig ton och är regionens svar på kurbitsmålning och dalahästar. I Unnaryd exponeras ett 40 tal välbevarade verk från bonadskulturens blomstringstid.

Välkommen in!

Johannes Nilsson

Utställningsrum i Unnaryds Bonadsmuseum

Detalj av Nils Lindbergs "Bröllopet i Cana i Gallileen" 1763, textil, 273 x 87 cm, UJH 3001

Nils Lindberg/Lundbergh

(* 1719 - † 1788)

var indelt soldat på ett torp under Åkebo, senare bosatt i Färda och slutligen i Grysshult i Unnaryds socken.

Ett sjuttioal bonader av Lindbergs hand med datering mellan 1751 och 1780 finns bevarade. En del av dessa har han signerat med initialerna NLB men alla Lindbergs verk är lätta att identifiera på hans säregna, personliga stil. Han drev en produktiv målarstuga i Grysshult där hans främsta medhjälpare var Per Nilsson från Ljushult i Vrå och Johannes Nilsson från Gyltige i Breared.

- 6 **Unnarydsskolan** av det sydvästsvenska bonads- måleriet härstammar från målarmästaren Nils Lindbergs verkstad. Han i sin tur har lärt sig yrket av skråtillhöriga målarmästaren Anders Sillman som just vid denna tid hade åtagit sig uppdraget att dekorationsmåla vapenhuset i Unnaryds kyrka. Sillman ägnade sig även åt bonadsmålning på beställning av ortens hemmansägare. Lindberg kunde hjälpa till med och ta över Sillmans kundkrets, han bodde ju i trakten. Hans namn förekommer vid denna tiden ganska ofta som bidragsgivare i räkenskaperna för socknens fattighjälp. Han kallas för "MålarNils". Eftersom NLBs bonader påträffats även med signeringen Nils Lundbergh går han under namnet Lindberg såväl som Lundbergh. Som "avdankad" soldat kan han ha haft goda skäl att växla efternamn efterhand som krigsmakten kom till byn för att rekrytera manskap inför nya fälttåg.

Detalj av Nils Lindbergs "Spejarna med druvklasen", datering oklar, textil, 114 x 41 cm, UJH 3002

Från Lindbergs målarverkstad i Gryss-
hult har två välkända medhjälpare och
lärjungar utvecklats till målargesäller och
mästare i bonadskonsten: Johannes Nilsson,
Gyltige och "Pär i Lusshult".

Detalj av
Per Nilsson i Ljushults
"Herrens nattvard",
datering oklar,
textil, 72 x 72 cm,
UJH 3021

7

Johannes Nilsson, "Om skattepenningen", 1808, textil, 95 x 33 cm, UJH 3017

Johannes Nilsson, "Brölpet i Canan", 1808, textil, 190 x 95 cm, UJH 3012

Johannes Nilsson (* 1757 - † 1827)

lärd sig som medhjälpare i Nils Lindbergs målarstuga i Gryshult och har kallats "den styvaste av bonadsmålarna". Han var kommen från Gyltige i Breared och här bosatte han sig igen omkring 1790. Han gick under namnet Gyltigemålaren. Hans verksamhet sträcker sig över lång tid och tydliga skillnader i hans produktion har varit så stora att man tidigare antagit att det funnits två olika gyltigemålare. Johannes Nilsson var till en början trogen sin läromästare Nils Lindberg/Lundberghs stil men utvecklade med tiden ett alltmera personligt sätt med välberäknade kompositioner i symmetrisk ytmässig täthet. Lätta rytmer åstadkommer han i upprepningar och med detaljer som fönsterbågar och portaler. Blåfärgade svävande bubblor, konturerade och ibland halverade, är typiska för Johannes Nilsson. Hans signum är välmående och rundhyllta figurer med vänliga "pepparkornsögon" som saknar personlig individualitet. Det är stiliga herrar i bredbrättade hattar, kraftfulla hästar och vackra kvinnor i snygga kjolar som utstrålar sympati och harmoni i hans

målningar. Och tydligen var det motiv som tidens Unnarydsbor gärna ville ha till utsmyckning av sina väggar. Det ornamentala uttrycket stegrades genom hela Johannes Nilssons produktion och han utvecklade ett mästerligt sinne för dramatiska effekter. Det finns gott om exempel på hur Johannes Nilsson vidgade bonadsmåleriets motivkrets. Som textare var han driven, även om han enligt uppgift var läsokunnig. Kyrkböckerna försökte passa in Johannes i den tidens mall för sockenbor och han omnämns ömsom dräng och ömsom backstugusittare och någon gång som "fallandesjuk med tillstånd att tigga". Dock tycks han, förutom under en sjukdomsperiod, ha klarat sig ganska bra ekonomiskt och noterades i kyrkboken som en av socknens 23 utövande tobaksrökare. Den bevarade produktionen efter Johannes Nilsson är rik och återfinns på museer i Stockholm, Köpenhamn, Lund, Malmö, Halmstad, Varberg och Unnaryd men även hos ett antal privata samlare.

Detalj av Johannes Nilssons "Bilder ur Kristi liv", 1808, textil, 470 x 34 cm, UJH 3016

Johannes Nilsson, "Den förlorade sonen", 1808, textil, 478 x 34 cm, UJH 3015

Om Crissti lidhans. Om Crissti födelst i Betlehem. Herdarn. Luc 2 Cap. Nr 185.

10

Anders Eriksson "Golgota, Betlehem och Herdarna", 1815, textil, 114 x 182 cm, UJH 3035

Anders Eriksson (* 1774 - † 1855)

Gick under namnet "Klåkaren i Dravö". Född på torpet Teget nära Ölme stad i Reftele fick han som avskedad soldat 1804 genom omröstning befattningen som klockare i Västbo Ås socken. Då flyttade han från Draftinge torp till ryttaretorpet i Ås by och därifrån till Smedtorpet i Dravö. 1802 ingick han äktenskap med Stina Jacobsdotter från Ås Stom och de fick 11 barn. 1808 flyttade de till Dravö Baggegård, där Anders verkade som bonadsmålare resten av sitt liv.

Ett hundratal av hans verk finns bevarade, de flesta ifrån Unnaryd, Västbo Ås och Jälluntofta. Han signerade ofta sina bonader med initialerna **AES (ANDERS ERIKSSON)**. Den tidigaste vi har i Unnaryd är från 1797 och hans senaste dateras 1854, men de flesta bevarade är från åren runt sekelskiftet.

Hans material omfattar ett 40-tal motiv, många hämtade från bibelhistorien men även från sagor och folkliv och

forskarna finner influenser från "Unnarydsskolan" genom Johannes Nilsson, "Per i Lusshult" och Anders Bengtsson i norra Bökeberg.

Anders Eriksson utvecklade sina egna stildrag med blommor och dekorationer som han lät växa sig höga som träd. Husen lät han bygga ut till hela städer och människorna kunde han avbilda även i halvprofil. Han framträder som en ohögtidlig humorist inom det sydsvenska bonadsmåleriet. Ett nytt inslag i hans bonader var att både män och kvinnor uppträder i dräkter med drag av mode från Gustav III's hov, högre ståndsmiljön. Kyrkmålningarna i Västbo Ås kyrka, där Anders arbetade och influerades är utförda i pietistisk stil av målarmästaren Sven Niclas Bergh 1764.

Anders Eriksson
"Absalons död i eken
och Elia himmelfärd",
datering oklar,
textil, 67 x 139 cm,
UJH 3033

Anders Eriksson
"Lassabergsbonaden"
1797, textil,
203 x 125 cm,
UJH 3032

Detalj av Sunnerbomålning. "Maria bebådelse, Maria och kusinen Elisabeth", 1805, sammanfogade pappersark till en "siäsaribba", 417 x 53 cm, UJH 3071

Sunnerbomålning

Denna målartradition härstammar från Per Nilsson (1741 - 1820) kallad "Per i Lushult". Han hade lärt upp sig i Unnaryd och från hans målarverkstad utvecklas ett trettiotal framstående bonadsmålare varav flera var kvinnor. Hans egna barn Johanna Persdotter och i synnerhet Nils Persson tar så småningom över verkstad och kundkrets och utvecklar i byn Hyhult en egen stil där även

systrar, barn och barnbarn samt grannar och vänner aktivt kan ta del i målandet. Nils och Johanna och de många kvinnliga målarna öppnar för en kraftig förnyelse av stil och tradition i den sk Sunnerboskolan. Förnyelsen hänger samman med att papper från Skeens pappersbruk kom att användas som underlag. Pappersbruket hade fått problem, man fick inte sålt sina handgjorda

Detalj av Sunnerbomålning, proveniens och datering oklar, papper, 282 x 26 cm, UJH 3094

Bonaden har en våd med tre bildfält varav det sista är beskuret.

Längst till vänster syns Staden, i nästa fält syns ängelns hälsning till herdarna på julfattan, textad *Jag Budar eder Stor glädie*. En grupp om tre huvuden i glorioer likt ängelns kan gestalta den stora hopen av den himmelska härskaran som visade sig i sammanhanget. I nästa bildfält syns två män i "moderna" långbyxor med mössan i hand stiga in i stallet där Jesusbarnet betraktas i krubban av Josef och Maria, två änglar och en åsna. Den högra håller i tömmar som slutar i kanten, varför där nog en gång funnits en oxe med i bild, vilket hade skapat en påtagligt symmetrisk komposition av bildfältet.

Sunnerbomålning, proveniens oklar, 1821, 240 x 50 cm, papper, UJH 3077
 Bonaden skildrar i en våd hur de vise männen i första bildfältet uppvaktar Barnet i Marias knä, varvid vi till höger därom får se deras ritt dit med var sin häst i ett eget bildfält. Längst bort uppe i högerhörnet syns Herodes ansikte titta efter dem som genom ett fönster. Josef står bakom Marias stol och håller en hand på stolsryggen. Han visar ingen notis om mössan på sitt huvud medan de vise männen är barhuvade, hattarna de hade under ritten är borta.

pappersark. Bygdens alla gubbar som jobbade där fick ingen lön och bruket höll på att göra konkurs.
Det blev allvarlig kris och här träder kvinnorna fram. Döttrarna, fruarna och gummorna ger sig på att måla bonadsmotiv på de svårsålda arken. Kreativiteten flödar när de respektlöst bryter med invanda traditioner. Sunnerboskolan experimenterar,

kolorerer och "massproducerar" och nu går det plötsligt att sälja papper på marknader och torgdagar i Vrå, Ljungby och Unnaryd. Färdiga pappersark i standardstorlekar underlättade beredning och distribution av färdigmålade bonader. Arbetet gick fortare och produktionen blev större samtidigt som priset kunde sänkas så att bonadsmåleriet blev tillgängligt för helt

nya kundgrupper. Härefter var det inte bara självägande bönder som skaffade sig bonader utan nu kunde även enkelt folk få råd med denna lyx. Distributionen organiserades med kringvandrande försäljare och torgknallar. Nils Persson som huvudman för Sunnerboskolan hade sin mest produktiva period fram till 1815/1820, då han överlåter

målarverkstad och kundkrets till barn och syskonbarn. Men redan tidigare spåras ett typiskt kvinnligt inflytande på bonader som tillskrivits Nils Persson. Sunnerboskolan präglas av feminin stil och här träder för första gången kvinnan fram som "skapande hantverkare" även om hennes verk kom att tillskrivas "mannen i huset".

Gustav Norberg (* 1784 - † 1835)

Gustav Norberg var utbildad målargesäll, möbel- och skyltdekoration var hans yrkesspecialitet. Hans typiska "vita unnarydsrosor och pingstliljor" vittnar om en säker hand som präglade även de få av hans bonader som finns kvar. Men som hantverksskolad dekorationsmålare ställde han sig lite utanför de övriga bonadsmålarnas krets. Som utlärdd gesäll var han medlem i målarnas skrå och ansåg inte att avdankade soldater och fruntimmer skulle få ägna sig åt yrket. Så fick även gälla för hans son Sven och sondottern Carolina som huvudsakligen ägnade sina liv åt annan måleriverksamhet.

Gustav Norberg var även yrkesmilitär under soldatnamnet Knopp. När han med familjen flyttade till Rangalsbo blev deras soldattorp, Skälsjöhult omdöpt till Knoppabo.

Det finns ganska få bonader bevarade efter Gustav Norberg och en del av dessa magasineras på Nordiska Museet i Stockholm.

Gustav liksom sonen Sven var drivna dekorationsmålare. Åtskilliga skåp, dörrar, kistor och golvklockor vittnar ännu i dag om deras yrkesskicklighet.

Sven Norberg (* 1819 - † 1881)

Inte heller Gustavs son, Sven Norberg, lämnade någon vidare produktion efter sig.

Sven var målarmästare i Unnaryd och mest känd som en skicklig dekorations- och skyltmålare. Med kalligrafisk säkerhet smyckade Sven skåp och kistor och numrerade upp kyrkans alla bänkar och bås så att varje gård skulle veta sin plats.

Endast i sin ungdom ägnade han sig åt bonadsmåleri när han, 1938 färdigställde motivet David och Goliath som hänger strax över ingångsdörren till Bonadsmuseet. Av någon anledning valde Sven som målarduk baksidan av en Anders Eriksson bonad, Lyckans hjul. Anders som levde och verkade i grannsocknen Västbo Ås var vid denna tid en aktiv och efterfrågad bonadsmålare. Vi kan i dag bara spekulera om orsaken till att Sven valde just denna duk. Hans egen far, husaren Gustav Norberg var död sen några år tillbaka när Sven tog upp bonadsmålandet och då på baksidan av "konkurrenten" Anders Erikssons bonad!

Sven Norberg, textil, 83 x 90 cm, datering oklar, dubbelmålning på väv, UJH3036 och UJH 3041

Bonaden föreställer David slungande sten mot Goliat i husaruniform samt i textning Domarebokens berättelse om denna episod. Den som här 1838 hållit i penseln är en 18-årig unnaryds målare, nämligen Sven Norberg (1819-1881). Sven kom att hjälpa sin far Gustav och fick därigenom sina kunskaper i bonadsframställning. På andra sidan av bonaden finns Lyckans hjul som tillskrivs Anders Eriksson.

Carolina Norberg (* 1850 - † 1931)

Svens dotter fick inte heller lov att måla bonader. Som kvinna kunde hon ägna sig åt målning av minnestavlor, gratulationskort och kistebrev - bonadsmålning var enligt Gustav och Sven "karlagöra och inget för fruntimmer".

Carolina växte upp på Granelund vid Ugglebo och levde på senare år på torpet Lilla Hästhult innan hon flyttade till Basteborg.

Hennes dekorativa arbeten mötte en allt större efterfrågan och även från kungliga slottet i Stockholm kom det beställningar på gratulationskort hos Carolina. I sen tid har hennes handgjorda verk sålts på auktioner utomlands till ganska betydande belopp.

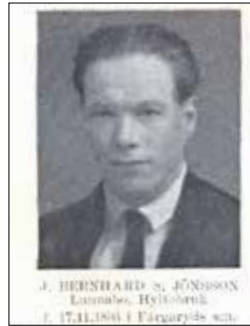

I dag kan varje ungdom fixa fram ett blommogram på sin dator, det tar inte många minuter medan det för dåtidens människor var något alldeles extra att få se sitt eget namn kransat av fina rosor. Tant Lina, som hon kallades i byn, blev inte rik på sina kort men kunde något förstärka sin hushållskassa.

Bernhard Jönsson

Färgaryd (* 1893 - † 1992)

var en sentida släkting till bonadsmålaren Per i Duvhult. Bernhard utvecklade en egen stil. Han målade i äggtempera som de gamla, men han blandade i moderna "industripigment" som skänker en alldeles speciell lyster till hans bonader. Hans signum var BJ och när han fick hjälp av sonen Uno lade han till ett U i signaturen BUJ.

J. BERNHARD S. JÖNSSON
Länsmålar, Hyltebruk
f. 17.11.1893 i Färgaryds sock.

Bernhard Jönsson "Elias himmelfärd", 1983, 100 x 45 cm, textil

Bernhard Jönsson
"Om Bileam och hans
åsna som talade", 1979,
100 x 45 cm, textil

16

Torsten Bengtsson

Unnaryd (* 1927 - † 2003)

Efter ett långt yrkesliv kom Torsten Bengtsson tillbaka till sin födelseby Unnaryd och tyckte att han ville ta upp bonadsmåleriet. Till en början kopierade han de gamla mästarna men som intresserad amatörkonstnär låg det lätt för honom att utveckla en egen stil. Torsten Bengtsson var inspirerad av Johannes Nilsson och genom honom fick så bonadsmåleriet ännu en chans att leva vidare.

Torsten Bengtsson "Brudpar på den heta stenen efter vigseln i Unnaryds kyrka. Anno 1833", 1989, 160 x 66 cm, textil

Sue Prince

Peak District, England (* 1956)

Mot slutet av sina dagar fick Torsten Bengtsson besök av en nyfiken konstnär, Sue Prince som så innerligt önskade att få lära sig bonadsmåleriets hemligheter. Torsten, lite svårflörtad, lät sig bevakas och lärde vidare till Sue det han kunde om hur de gamla gått till väga när de beredde sin duk, rev sina färgpigment och blandade till sin äggtempera. Sue som var lättlärd fick snart igång en egen produktion. Således är hon i dag, konstnärinna från England, en av de få levande människor som behärskar den urgamla svenska bonadstraditionen.

Sue Prince "The Well", 2011, 40 x 30 cm, textil

17

Sue Prince "The Consumer", 2005, 107 x 71 cm, textil

Familjen Larsson i Sjö

Unnaryds bonadmuseum kom ursprungligen till efter en donation till Hembygdsföreningen av en samling rara bonader från syskonen Larsson på gården Sjö, strax söder om Unnaryd. En unik samling välbevarade verk från 1700- och 1800-talen ligger till grund för utställningen i Unnaryd.

Johannes Nilsson
"Bröllopet i Kanan", 1808
textil, 87 x 95 cm
testam. av syskonen Larsson i Sjö 1978
UJH 3013

Familjen Wester på Yaberg

En annan samling av bonader kom till museet efter en donation av Maj Wester från Yaberg. Det rör sig om ett unikt urval av väl restaurerade "sunnerbomålningar". Till denna samling hörde ett sällsynt historiskt belegg för bonadernas plats i det "lilla hemmet". Klart och tydligt ser man, den svartvita bilden till trots, hur färgstarka "siäsaribbor" är uppspikade i finrummets vrå.

Gården Sjö Familjen Larsson
framför mangårdsbyggnaden
omkring år 1928.
Från vänster: Lars Oskar med hästen,
far Svante och mor Lavina,
mormor Johanna,
Gustav Adolf och Anna.

Det är högtid i kaffehörnan
och herrarna i stärkt krage
är Albert Wester och
hans far Aron Wester,
Yaberg.

Bonadsforskningen

Inte bara de målade mästarna håller glöden kring det svenska kulturarvet brinnande utan även i hög grad forskarvärlden som med början i slutet på 1800-talet har lagt empirisk vetenskap till grund för bonadsmåleriet.

Bonader är ju målade på beställning av vanliga svenska människor och de

sin avhandling kastat skarpt ljus över bonadsmåleriets metoder och materialval när hon med ”röntgenapparat” lyckats analysera de gamlas färgpigment djupt ned på molekylär nivå.

Länsmuseerna i Halland har en välbevarad samling av bonadskultur och kunniga arkivarier som vid åtskilliga tillfällen står fram för att hålla kulturarvet levande.

målas lokalt av andra ganska enkla människor. Just detta triggas forskarna, för här kan vi få glimt av ”den vanliga Svenssons osynliga liv”. Vi brukar få inblick i överklassens och kungarnas liv men i bonadens värld får vi en sällsynt chans att kika in i den enkla människans liv och tankesätt.

I dag, 2013 framstår professor emeritus **Nils Arvid Bringeus** från Etnologiska Institutionen vid universitetet i Lund som bonadsmåleriets skyddspatron och hans vapenbroder journalisten hedersdoktor **Stig Tornehed** från Växjö som fanbäraren för bonadstraditionen. I Lund har dr. **Elisabet Berglin** tillfört betydande detaljinformation om en bonadsmålarens hela liv och verksamhet ända in i de minsta och livgivande detaljerna. I Göteborg har dr **Ingalill Nyström** med

Unnaryds Bonadsmuseum med sitt begränsade urval, har specialiserat sig på den lokala kulturen kring Unnarydsskolan och Sunnerboskolan. Unnaryd sägs vara enda utställningen i landet som håller en bonadskollektion tillgänglig för allmänheten med en bred bild av blomstringstiden för det sydsvenska bonadsmåleriet.

Unnaryd kallas ”Bonadsrikets Mekka”.

Bonadstraditionen var i blomstring från 1750-talet och fram till 1850-talet då intresset för bonader ”dog ut” ganska plötsligt. Än i dag dryftar de lärde om orsaken till denna abrupta nedgång. Förståndiga teorier har lagts fram men ingen har ännu varit så övertygande att den anses som gällande:

1. Kvaliteten på bonadsmåleriet dalade efterhand så att symbolvärdet av en äkta bonad på väggen som statusobjekt vattnades ur.
2. Konkurrensen från billiga ”julark” från tryckeriindustrin i Tyskland slog ut den handmålade bonaden.
3. Bostadshusens inredning kom att ändras i och med Lagaskiftet då de små byarna splittrades upp och

4. Väckelserörelserna var i tillväxt och de mera extrema sekterna tog starkt avstånd från bonadsmåleriets färgglädje och ohögtidliga tolkning av bibliska motiv.

Klart är att åren efter 1850-talet förlorade bonaden fullständigt sitt värde för människorna. Man skämdes och skrynkade ihop sina bonader och stuvade undan dem i håll och springor som tätningsmaterial. Själva yrket dalade i aktning. Från flera håll hör man att bonadsmålare hade lågt anseende, ungefär som ”lösdrivare och fiolspelare”.

Riktigt vad som hände vid den tiden är svårt att fastställa i dag men klart är att folkkonsten först fick sin renässans igen efter sekelskiftet 1900 under nationalromantikens tid.

Carl Larsson och Anders Zorn i Dalarna upptäckte kurbitsmåleriet medan August Bondesson och Abraham Sjögren sökte folksjäl och konst i syd-sverige.

Då långsamt kom bonadsmåleriet till ära och aktning igen. Men då var tyvärr de flesta utövande målare borta och endast deras barnbarn kunde ännu minnas.

Bonadstraditionen är ännu i hävd på åtskilliga ställen i södra Sverige.

Privata ägare pinnar upp sina högtidsverk till jul såsom det gjorts på gården sen urminnes tider.

Bollaltebygget, en genuin hembygdsgård i Halland har bonadskopior uppe året om i en mycket ursprunglig stugmiljö.

Vippentorpet vid Skogaby och **Bålastugan** i Varberg liksom **Smålandsstugan** i Slottsskogen, Göteborg visar upp sina bonadsmålningar för den intresserade allmänheten när tillfälle ges.

Unnaryds Bonadsmuseum och Hembygdsparck

För aktuell information och kontaktuppgifter se vänligen www.bonadsmuseum.se eller www.ujh.se
 e-post: hembygdsforening@unnaryd.com

Arkiv

Bonadsmuseum

Logen

Linbastan

Vadmalstampen

Kvarntorpet

Hässlehultsboden

Tack till Lars Lidman (illustration), Jonas Gerde (foto)
 Layout: Judith Etzold, 2013 • www.judith-etzold.se